

УДК 94(477)+004.738.5

О. А. Чирков*науковий співробітник**Національного науково-дослідного інституту**українознавства та всесвітньої історії*

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗНАТЬ ПРО ІСТОРІЮ УКРАЇНИ У ВІЛЬНІЙ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ – ВІКІПЕДІЇ

На підставі дослідження знань про історію України, наявних у веб-енциклопедії «Вікіпедія» у 2011–2013 рр., схарактеризовано їх організацію. Загальні засади організації спільні в усіх мовних сегментах. Чинниками упорядкування цих знань є форма і мова їх фіксації, ієрархічні зв'язки, групування статей за різними ознаками тощо. Основною статтею про історію України є «Історія України», яка наявна у 34 мовних сегментах. Основну тематичну групу складають статті категорії «Історія України», яка є у 65 мовних сегментах. Основним тематичним входом є портал «Україна», наявний у 17 мовних сегментах.

Ключові слова: історія України, українська енциклопедистика, веб-енциклопедія, організація знань, стаття, тематична категорія, портал, гіпертекст.

Basing on the Ukrainian history knowledge research, available in Wikipedia in 2011–2013 the characteristic of their organization is made. General basis of organization are common in all language segments. Regulation causes of this knowledge are forms and language of their fixation, hierarchic connections, articles formation by different signs, etc. Main article about Ukrainian history is «Ukrainian history», which is available in 34 language segments, main thematic group – articles of «Ukrainian history», which is available in 64 language segments, main thematic entrance – «Ukraine» portal, which is available in 17 language segments.

Key words: Ukrainian history, Ukrainian encyclopedic activity, web-encyclopedia, knowledge organization, article, thematic category, portal, hypertext.

З початком 3-го тисячоліття у світі з'явилася новітня форма універсальної енциклопедії – багатомовна веб-енциклопедія «Вікіпедія», досяжна для дистанційного наповнення у веб-просторі кожному охочому. Започаткована вона англійською мовою [1], але за кілька років стала багатомовною. Нині (11. 10. 2013) Вікіпедія містить понад 29,7 млн статей і перебуває у першому десятку найпопулярніших веб-ресурсів серед користувачів мережами в Україні, в багатьох провідних країнах і на планеті загалом. Український сегмент Вікіпедії [2] сьогодні є найбільшим енциклопедичним веб-ресурсом українською мовою (безкоштовним для користувачів) і продовжує активно розростатися. Він підтримується «Вікімедіа Україна» [3], створюється значною мірою молоддю, активно використовується школярами, студентами й викладачами у навчальному процесі, науковцями для поширення наукових знань і навіть для дослідної діяльності (що видно з публікацій, зокрема в електронній версії журналу «Українознавство» [4]). Майже кожен український користувач мережами переглядав з пізнавальною метою принаймні 1 статтю Вікіпедії.

На 2 жовтня 2013 р. у сегменті Вікіпедії українською мовою було 1 396 328 сторінок, з яких 466 374 були енциклопедичними статтями (сторінками основного змісту). На цей час у ньому було зареєстровано 190 080 користувачів, з яких 1 693 були активними (упродовж останніх 30 днів щось зробили). За час існування українського сегмента у сторінках усіх просторів назв зроблено (2.10.2013) близько 13,5 млн редагувань [2].

Значення Вікіпедії в житті українського суспільства швидко зростає і залежить від кіль-

кісного і якісного її наповнення та від кількості користувачів-відвідувачів. Збільшення кола користувачів об'єктивно зумовлене змінами загального рівня комп'ютеризації країни та абсолютною кількістю на Землі людей, що володіють українською мовою.

Сумарна кількість переглядів сторінок української Вікіпедії становить у найактивніші періоди (до початку жовтня 2013 р.) понад 90 млн. за 1 місяць. Упродовж останніх повних календарних 12 місяців відвідування сторінок української Вікіпедії помісячно становило від 50,5 млн. переглядів (вересень 2012 р.) до 97,2 млн. (вересень 2013 р.) [5]. За цим показником українська Вікіпедія упродовж 2012–2013 рр. пересунулася серед усіх мовних сегментів із середини 3-го до середини 2-го десятка сегментів-лідерів.

За показниками якості український сегмент перебуває серед груп першого, другого й третього десятків ранжованих рядів мовних сегментів Вікіпедії. Статті, що за низкою критеріїв мають кращу якість за решту статей, перебувають у групах «добрі статті» та «вибрані статті» і мають відповідні позначки. Їх кількість коливається в українському сегменті в межах 3–5 сотень.

Представлення у Вікіпедії знань про Україну й зарубіжних українців є своєрідним показником цивілізаційного поступу українства на сучасному етапі суспільно-історичного розвитку.

Немає сумніву, що явище Вікіпедії, яке вже посіло помітне місце в сучасному бутті українського суспільства і продовжує активно розростатися, потребує наукового вивчення. Поліпшення вмісту Вікіпедії неможливе без його дослідження. Систематичне дослідження суспільно-історичного значення Вікіпедії, а також історії і стану її наповнення історичними й іншими знаннями про Україну здійснюється у відділі української етнології ННДІУВІ від 2011 р. Сьогодні робота за цим напрямом триває у рамках виконання наукової теми «Україна і світове українство в системі українознавства. Українці у світовій цивілізації і культурі» (2012–2014 рр.).

Мета дослідження – визначити роль Вікіпедії у суспільно-історичному поступі України і зарубіжного українства, оцінити історично-українознавчий вміст сегмента Вікіпедії українською мовою, сприяти залученню компетентних знавців України та початківців у цій сфері до участі у наповненні Вікіпедії історичними та іншими науковими знаннями про українство. Дослідження вікіпедичних знань здійснюємо за власною методикою, частково описаною в оприлюднених результатах та апробованою на практиці.

Частину одержаних на сьогодні результатів висвітлено у доповідях на засіданнях відділу української етнології ННДІУВІ, наукових конференціях, а також у наукових та навчально-методичних виданнях: журналах «Українознавство» [6–9] та «Українознавчий альманах» [10], Збірнику наукових праць ННДІУВІ [11–14], двох томах колективної монографії «Українська земля і люди. Український етнос у світовому часопросторі» [15, 16], Збірнику допоміжних матеріалів «Наповнення Вікіпедії знаннями про українство» [17] тощо.

Певні питання щодо організації у Вікіпедії знань про історичний розвиток України вже висвітлено, зокрема: засади тематичного упорядкування знань з історії України у Вікіпедії; організацію історичного складника у загальній тематичній структурі знань про Україну й українців сегмента Вікіпедії українською мовою; упорядкування знань з історії України за територіальною ознакою в українському сегменті Вікіпедії [9, 11, 12, 14–16]. Проте наповнення Вікіпедії зростає, структурно ускладнюється, з'являється необхідність узагальнення та глибшого осмислення організації історичних українознавчих знань у веб-енциклопедії.

У цій статті наведено узагальнені результати вивчення організації знань про історію України у веб-енциклопедії «Вікіпедія» станом на жовтень 2013 р. Такий предмет дослідження є актуальним через складність організації великого за обсягом, багатомовного, інтегрованого історично-українознавчого складника Вікіпедії. Науковець, що бажає представити певні знання про історичний розвиток України, мусить витратити чимало часу на досягнення наявного у Вікіпедії доробку. Одержані результати дають загальне уявлення про упорядку-

вання історичних українознавчих знань і допоможуть користувачам Вікіпедії, що бажають зробити власний внесок у її наповнення, швидше зорієнтуватися у вікіпедичних знаннях з історії України.

Для досягнення мети дослідження – визначити й охарактеризувати організацію історичного українознавчого складника у Вікіпедії – головними завданнями визначено такі: 1. Віднайти і виокремити основний масив знань про історію України у Вікіпедії; 2. Охарактеризувати загальну організацію знань про історичний розвиток України у Вікіпедії; 3. Визначити й охарактеризувати організацію знань про історичний розвиток України у сегменті Вікіпедії українською мовою; 4. Визначити головні переваги Вікіпедії порівняно з традиційними енциклопедіями, зумовлені організацією знань та іншими пов'язаними з нею чинниками.

Джерельною базою дослідження є сегменти Вікіпедії українською, англійською, російською, польською та іншими мовами, за станом на період 2011–2013 рр., зокрема сторінки з довідковою інформацією щодо організації вікіпедичних знань.

Віднайти і виокремити основний масив знань про історію України у Вікіпедії можна завдяки поєднанню широких можливостей навігації по Вікіпедії, зручного пошукового сервісу, дослідженню вмісту великого кола тематичних категорій та індексованого переліку сторінок. Механізм просторів назв української Вікіпедії «Портал» та «Категорія» разом з пошуковою системою дають змогу одержати інформацію про зміст історичних українознавчих та будь-яких інших вікіпедичних знань. Сервіс «швидкий індекс» є показовим для груп сторінок з однаковим початком назви, які часто мають між собою тематичний чи хронологічний зв'язок.

Результати викладено в такій послідовності: 1) загальна організація знань про історичний розвиток України у Вікіпедії, 2) організація знань про історичний розвиток України у сегменті Вікіпедії українською мовою, 3) переваги Вікіпедії, зумовлені організацією знань та іншими її засадничими рисами, порівняно з традиційними друкованими енциклопедіями, 4) узагальнений висновок.

Загальна організація знань про історичний розвиток України у Вікіпедії.

1. Знання про історичний розвиток України у Вікіпедії зафіксовано багатьма мовами і навіть деякими мовними діалектами. Передбачаємо, що кожен мовний сегмент Вікіпедії міститиме певний обсяг знань з історії України. Сьогодні цього немає, а кількість мов, якими представлено у Вікіпедії хоч якусь енциклопедичну інформацію, досягла 285. Загальна кількість мовних сегментів, що містять принаймні 1 речення про подію, суб'єкт чи певне явище історичного розвитку України, у жовні 2013 р. становить понад 220. Мова фіксації знань про історію України є чинником їх організації – критерієм наявності у певному мовному сегменті. Проте у певних мовних сегментах наявна інформація про історію України й іншими мовами.

Усі знання, вміщені в усіх мовних сегментах Вікіпедії, організовано на єдиних засадах. Тому організація знань про історичний розвиток України у кожному мовному сегменті Вікіпедії здійснюється за єдиним підходом, часто має близьке до уніфікованого оформлення статей. Відмінності між знаннями про історичний розвиток України, представленими у різних мовних сегментах, полягають насамперед у змісті знань та їх кількості.

У цій статті та в інших публікаціях частини Вікіпедії, виокремлені за мовною ознакою, ми називаємо мовними сегментами, секторами, розділами, частинами або сегментами, секторами, розділами, частинами певними мовами. Для назви конкретного мовного сегмента Вікіпедії використовують словосполучення, де першим стоїть прикметник, утворений від назви мови, наприклад: українська Вікіпедія, німецька Вікіпедія, турецька Вікіпедія. Таке означення частини Вікіпедії говорить не про те, що певним країні чи народу належить певний мовний сегмент Вікіпедії чи те, що вони його створили, а лише про те, що інформація у ньому створюється, зберігається, обробляється, представляється певною мовою. Між мовними се-

гментами Вікіпедії абсолютна кількість знань про історію України та їх питома вага серед усієї інформації сегментів докорінно відрізняються. Спостерігається тенденція до збільшення обсягу й питомої ваги історичних українознавчих знань у сегментах тими мовами, носії яких мали в минулому і мають сьогодні активні зв'язки з Україною чи зарубіжними групами українства (етнічними українцями, євреями, поляками, росіянами, німцями тощо).

2. Історичний українознавчий складник зосереджений переважно у трьох просторах назв Вікіпедії серед усіх 18. Основна частина знань міститься у сторінках основного простору назв, тобто в енциклопедичних статтях. Знання про упорядкування сторінок основного простору назв у певні тематичні групи містяться у просторах «Портал» та «Категорія», а також у кінцевій частині сторінок основного простору назв, після закінчення тексту енциклопедичних статей.

3. Деякі портали різних мовних сегментів Вікіпедії накопичують основне коло гасел категорій (поданих гіпертекстом) та підпорядкованих їм статей про Україну й українців, серед яких є статті з історії України. Ці портали є головними тематичними воротами до групи статей, що містять знання про історичний розвиток України. У ролі таких порталів найчастіше опиняються два: «Україна» та «Історія». Проте кількість мовних сегментів Вікіпедії, що мають портал «Україна», восени 2013 р. ще відносно невелика – 17 (англійський, іспанський, португальський, арабський, французький, російський, німецький, італійський, український, польський, сербський, шведський, білоруський, литовський, грузинський, македонський, каталонський).

4. Тематичне упорядкування сторінок у Вікіпедії здійснюється, переважно, шляхом категоризації, меншу роль у цьому відіграє віднесення категорій і статей до порталів та групування назв сторінок у таблиці і списки, ще меншу – віднесення порталів і категорій до тематичних розділів.

Категоризація є одним із головних інструментів організації вікіпедичної інформації, вона є і процесом, і результатом їх упорядкування. Категоріальна система Вікіпедії є також навігаційним механізмом, що полегшує пошук потрібної інформації.

Засади категоризації не обмежують кількість критеріїв групування статей. Користувач має можливість знайти індексовану в такий спосіб інформацію за найрізноманітнішими критеріями, зокрема за часовим, територіальним, тематичним чи комбінованим. Стаття може належати одночасно до необмеженої кількості категорій, проте, після перевершення певного критичного порогу починає працювати закономірність: що більша кількість категорій містить певну статтю, то менша інформаційна користь від її категоризації.

Категорії, залежно від ієрархічних зв'язків, виступають одна до одної як підкатегорії та надкатегорії. Підкатегорією певної категорії є категорія, що входить до цієї категорії. Підкатегорії називають також субкатегоріями, але це не завжди доречно. Надкатегорією певної категорії є категорія, що містить її в собі. Зазвичай певна категорія містить підпорядковані їй категорії і сама підпорядкована іншій, тобто є одночасно і надкатегорією, і підкатегорією відносно інших категорій.

Метакатегорії об'єднують за певним критерієм інші категорії і не передбачають вміщення до них статей. Існують також категорії-контейнери, які також об'єднують лише категорії, незалежно від їх спорідненості, ієрархічного становища тощо.

Уся сукупність категорій Вікіпедії складається з переплетених між собою дерев категоріальних підсистем (з накладанням чи дублюванням певних частин). Сукупність знань про історичний розвиток України не обмежується статтями цих тематичних категорій, оскільки історичні знання про Україну містяться також розпорошено у статтях, які тематично не означені такими, що висвітлюють історію України.

5. Категорія «Історія України» та інші категорії містять історичні українознавчі знання за певними темами у формі статей. Елементами статей є структурні частини (розділи й підрозділи різного ієрархічного рівня), хронологічні й тематичні таблиці, карти, плани, схеми,

фотографії, художні ілюстрації, гіпертекстові посилання тощо. На початок жовтня 2013 р. у 65 мовних сегментах Вікіпедії були статті, об'єднані тематичною категорією «Історія України».

6. Значна частина знань про історію України міститься у розділах статей неісторичної тематики, зокрема у статті «Україна», що є принаймні у започаткованому стані у багатьох мовних сегментах (у понад 220).

7. Велика кількість неісторичних чи неукраїнознавчих статей містить частини чи фрагменти (текстові блоки, речення, фрази, ілюстрації тощо), що стосуються історії України.

8. Головною статтею про історичний процес на українських землях є «Історія України». Крім сегмента українською мовою, вона створена вже у 34 сегментах, зокрема: англійською, німецькою, французькою, іспанською, арабською, івритом, польською, російською, татарською, турецькою.

9. Табличний спосіб організації знань про історію України є вельми корисним і зручним для користувачів. Списки в українській Вікіпедії часто мають форму таблиць. Таблиці допомагають орієнтуватися у великому морі історично-українознавчої інформації та користуватися нею. Крім того, що вони містять упорядковані, систематизовані тематичні знання, вони є брамою для виходу на конкретні статті з цієї теми. Усі вміщені у таблиці назви статей, що подані гіпертекстом, забезпечують відкриття відповідних статей. Таблиці «Історія України» та «Археологічні культури України» трапляються в багатьох статтях про історичний процес на українських землях і є зручним сервісом для користувачів. Зазвичай статей, які відповідають певному періоду української історії, у Вікіпедії значно більше, ніж наведених у таблицях. Але переглядаючи одну статтю певного періоду, можна за гіпертекстовими посиланнями перейти на інші, пов'язані тематично чи хронологічно.

10. Представлені у текстовій формі знання про історичний розвиток України доповнюють різноманітні ілюстрації: карти, картосхеми, таблиці, фотографічні зображення портретів, споруд, місцевостей тощо. Тисячі окремих вікіпедичних файлів, що містять зображення, доповнюють історичні знання, зафіксовані у текстовій формі, полегшують їх сприйняття. Частина ілюстрацій є фотокопіями цінних історичних першоджерел або їхніх частин.

11. Можливість широкого використання гіпертекстових посилань-переходів є великою перевагою Вікіпедії у швидкості й зручності, порівняно з використанням традиційних друкованих енциклопедій. Гіпертекстова організація інформації про історію України активно застосовується в усіх пристойно наповнених статтях.

Організація знань про історичний розвиток України у сегменті Вікіпедії українською мовою.

1. Організація знань з історії України в українській Вікіпедії зроблена на спільних засадах з іншими мовними сегментами. Швидко перейти на інший мовний сегмент можна, використовуючи панель мов, якими їх створено.

2. У сегменті Вікіпедії українською мовою наявні тисячі статей, основний зміст яких складається зі знань про історичний розвиток України, та десятки тисяч статей, що містять хоч якусь найменшу інформацію про історію України. В українському сегменті Вікіпедії головною статтею про історичний процес на українських землях є «Історія України». Вона започаткована 16 березня 2004 р. і містить (11.10.2013) 157 722 байти інформації. Її оформлення відповідає статтям про інші країни українською мовою та відповідним статтям в інших мовних сегментах. Для створення багатьох статей про історію України використано шаблони, що стандартизує, уніфікує форму історичних українознавчих знань за певними підгрупами в українському сегменті та в сегментах іншими мовами.

3. Статті про історію України систематизовано за темами шляхом об'єднання у категорії різних ієрархічних рівнів. Велику кількість статей, що містять знання про історичний розвиток України, категоризовано одночасно до двох і більшої кількості тематичних категорій.

Сотні тематичних категорій містять знання про історичний розвиток України.

4. Вийти до статей тематичних категорій про історію України можна різними способами, але головні шляхи до них проходять через портали «Україна» та «Історія». Українська Вікіпедія має складну, розгалужену структуру історичного складника, що містить широкий спектр українознавчих знань, зосереджених переважно в категоріях порталу «Україна».

5. Дослідження вмісту сегмента Вікіпедії українською мовою показало, що тексти близько 12–14% статей принаймні стосуються історії (в усіх сенсах цього слова), близько 4% – історії України. У 1911 статтях вжито словосполучення «історія України» (на 11.10.2013). Тисячі статей містять знання про історію України й зарубіжних українців. Історичну українознавчу частку сегмента Вікіпедії українською мовою вважаємо вагомою. В інших мовних сегментах вона зазвичай значно менша.

6. На головній сторінці української Вікіпедії подано загальну тематичну структуру української частини Вікіпедії у вигляді «Розділів Вікіпедії» (та їх вмісту), серед яких є напис «Україна» – гіпертекстове посилання-перехід на однойменний портал. Переліки тематичних розділів у різних мовних сегментах Вікіпедії подібні. Головна відмінність складу тематичних розділів української Вікіпедії від решти мовних сегментів – наявність розділу «Україна» (у ньому зосереджено основну частину знань про Україну й українців, зокрема історичних) та відсутність розділів про інші країни.

До розділу «Україна» тут віднесено низку порталів та категорій, зокрема гіпертекстовий напис «Історія» слугує переходом на категорію «Історія України». З головної сторінки української Вікіпедії через неї є прямиий вихід на знання про минуле України й українців у формі статей, об'єднаних тематичними підкатегоріями та безпосередньо підпорядкованих категорії «Історія України».

7. Знаннями про минуле України й українців просякнута різні українознавчі теми. Історичними знаннями пересипано усі великі тематичні складники українознавчих знань української Вікіпедії. Далі назвемо лише кілька прикладів.

Значну частину історичного українознавчого наповнення становлять статті про осіб української етнічної чи національної належності та про осіб, пов'язаних з українством. Портал «Біографії» містить серед інших такі категорії: «Релігійні діячі», «Філософи», «Історики», «Митці», «Винахідники», «Політики», «Мандрівники», «Військовики», «Мовознавці». Через кожену категорію можна вийти на українців чи пов'язаних з українством осіб.

Категорія «Персоналії» містить багато підкатегорій. Українці та причетні до українства особи розкидані по різних категоріях, але в деяких вони йдуть суцільним тематичним блоком, або списком. Вміст «Категорії персоналій за країною» дає можливість вийти саме на українські персоналії в категоріях, утворених за найрізноманітнішими критеріями.

Важливою частиною історичних українознавчих знань є історія української культури. Короткий історичний нарис про українську культуру викладено у статті «Українська культура», яка, на наш погляд, потребує ґрунтовного доопрацювання.

Історія української літератури в українському сегменті Вікіпедії представлена групою статей категорії «Історія української літератури», серед них такі: «Вісімдесятники», «Клуб творчої молоді», «Розстріляне відродження», «Шістдесятники».

Знання про історію української мови представлено спеціальною статтею «Історія української мови». Стаття насичена інформацією з різних аспектів історії української мови, серед яких представлено: основні концепції історії української мови, періодизацію розвитку української мови, історію граматики української мови, стислий виклад історії української літературної мови, новини, що стосуються української мови.

8. Основний масив знань про історію України об'єднано в статтях тематичної категорії «Історія України», яка перебуває серед тих українознавчих категорій, що мають найбільше наповнення та найбільшу питому вагу за обсягом. Вона тематично об'єднує більшу частину статей, призначених висвітлювати історичний процес на українських теренах. На початок

жовтня 2013 р. до цієї теми було записано 67 підтем-підкатегорій та 597 безпосередньо підпорядкованих статей-сторінок.

Далі наводимо вичерпний перелік підтем-підкатегорій (після назви тематичної підкатегорії у дужках наведено кількість її підкатегорій та статей, скорочено «к.», «с.»): Археологія України (8 к., 25 с.), Архівна справа України (2 к., 9 с.), Війни України (2 к., 6 с.), Військова історія України (2 к., 7 с.), Герцогство Буковина (8 к., 5 с.), Голодомори в Україні (1 к., 17 с.), Дослідники історії України (1 к., 66 с.), Історія євреїв в Україні (3 к., 11 с.), Законодавці України (7 к., 1 с.), Історико-культурні заповідники України (1 к., 34 с.), Історичний територіальний поділ України (23 к., 37 с.), Історичні відносини України з іншими країнами (1 к., 14 с.), Історичні громадські організації України (5 к., 60 с.), Історичні документи України (2 к., 46 с.), Історичні етноси України (13 к., 41 с.), Історичні місця України (10 к., 320 с.), Історичні шляхи України (15 с.), Історіографія в Україні (1 к., 2 с.), Історія промисловості в Україні (17 с.), Історія релігії в Україні (1 к., 5 с.), Історія сіл України (3 к., 5 с.), Історія України за районом (186 к.), Історія України за регіоном (17 к., 4 с.), Історія України за часом (10 к., 7 с.), Катастрофи в Україні (4 к., 3 с.), Київська митрополія (5 с.), Книги з історії України (1 с.), Княжі з'їзди (5 с.), Козацтво (10 к., 61 с.), Колишні державні утворення України (17 к., 56 с.), Колишні населені пункти України (21 к., 116 с.), Колишні столиці України (10 с.), Колонізація України (6 с.), Конфедерації Речі Посполитої (13 с.), Конфлікти в Україні (4 к.), Королівство Галичини та Володимирії (5 к., 24 с.), Кубанська Народна Республіка (14 с.), Історичні музеї України (65 с.), Народи України (14 к., 50 с.), Історія науки в Україні (1 к., 6 с.), Незавершені статті з історії України (2 к., 2039 с.), Історія освіти в Україні (7 к., 33 с.), Пам'ятки України (18 к., 35 с.), Пересопницьке Євангеліє (3 с.), Персоналії: Україна (38 к., 10 с.), Підкарпатська Русь (3 к., 13 с.), Політична історія України (4 к., 4 с.), Польсько-литовські унії (12 с.), Історія українського права (4 к., 17 с.), Роки в Україні (5 к.), Російська імперія (21 к., 92 с.), Русифікація (1 к., 25 с.), Русь (21 к., 200 с.), Світова спадщина в Україні (3 к., 18 с.), Смутний час (1 к., 6 с.), Теракти в Україні (2 с.), Українофільство (22 с.), Українофобія (2 к., 20 с.), Українська вільна академія наук (1 к., 1 с.), Українське народне вбрання (70 с.), Український національно-визвольний рух (19 к., 37 с.), Український родовід (47 к., 163 с.), Українські історики (6 к., 904 с.), Уряди України (5 к.), Фільми про історію України (2 к., 66 с.), Хронологія історії України (4 с.), Шляхетські роди України (6 к., 2 с.).

Бачимо широку палітру підтем, більшість з них також мають підтеми, іноді їх більше 3-х десятків. Лідерство підкатегорії «Незавершені статті з історії України» за кількістю статей є красномовним свідченням необхідності залучення компетентних науковців та освітян для доопрацювання цих 2039 статей та інших, що містять знання про історичний розвиток України.

9. Організація, кількість та місце історичного складника у загальній тематичній структурі знань про Україну й українців зазнають змін. Проте загальна організація історичних українознавчих знань уже визначена. Тематична структура української Вікіпедії змінюється, але головні тематичні розділи-напрямки та перелік основних тем про Україну й українців загалом окреслилися. Абсолютна кількість статей історичного складника знань про Україну, а також наповненість їх знаннями (текстом, таблицями, картами, репродукціями тощо) невинно зростають. Додавання й упорядкування нового наповнення відбувається на чинних засадах організації знань шляхом синтезу, інтеграції та структурно-тематичного доповнення.

10. Знання про історію України українського сегмента Вікіпедії є базовими для історичних українознавчих знань у сегментах багатьма іншими мовами й діалектами. З української Вікіпедії їх переносять до інших сегментів (усього таких, що містять хоч якісь найменші знання про історію України, виявлено понад 200).

Переваги Вікіпедії, зумовлені організацією знань та іншими засадничими її рисами, порівняно з традиційними друкованими енциклопедіями.

У сучасній історії енциклопедичної справи Вікіпедія є найяскравішою сторінкою. Поява

сегмента Вікіпедії українською мовою знаменує, на нашу думку, початок нової ери в історії української енциклопедистики. Наявні у Вікіпедії знання про історію України і за формою, і за змістом ще не повною мірою відповідають високим вимогам, що традиційно висувають до енциклопедичних праць. Потребують поліпшення мова і стиль текстового наповнення (за текстами багатьох статей помітно, що вони написані людьми, розмовною мовою яких є російська, або недостатньо добре перекладені з російської), точність наведених фактів, обґрунтованість надійними джерелами тощо. Проте Вікіпедія має певні переваги в організації історичних українознавчих знань порівняно з традиційними універсальними, українознавчими та історичними енциклопедіями, зокрема такі:

1) технічна та технологічна сторони організації знань Вікіпедії забезпечують швидку їх досяжність для редагування й постійного оновлення великим колективом (завдяки електронній формі інформації, технічним можливостям веб-простору та технології швидкого редагування, одночасного дистанційного наповнення великою кількістю користувачів з України й багатьох інших країн);

2) фіксація знань про історичний розвиток України десятками мов і їх діалектів забезпечує широку багатомовну базу потенційних користувачів-читачів (враховуючи сучасні тенденції, прогнозуємо, що за життя нашого покоління історичні українознавчі знання будуть досяжні рідними мовами понад 90% користувачів мережами, тобто коло потенційних читачів статей про історичний розвиток українства визначатиметься, переважно, питомою вагою людства, що користується інтернетом);

3) гіпертекстовий спосіб-інструмент організації історичних знань про Україну є надто ефективним у великому інформаційному ресурсі, що містить десятки мільйонів статей.

Переваги Вікіпедії в організації знань, зокрема історичних українознавчих, а також сучасний історичний процес інформатизації України і всього людства зумовили те, що наповнення її різноманітною інформацією стало одним із головних напрямів сучасного розвитку української енциклопедистики. Немає сумніву, що сегмент Вікіпедії українською мовою з плином часу досягне високого рівня якості історичних українознавчих та інших знань – енциклопедичного, який мають найавторитетніші традиційні енциклопедичні видання України й зарубіжжя.

Узагальнений висновок.

Восени 2013 р. Вікіпедія містить суттєвий за обсягом, упорядкований історичний українознавчий складник. Він має розгалужену будову, складається з інформації багатьма мовами широкого тематичного спектра, зосередженого переважно в категоріях порталу «Україна» (який є в 17 мовних сегментах) та категорії «Історія України» (яка є у 65 мовних сегментах). Основною статтею, де висвітлено історичний розвиток України, є «Історія України» (започаткована у 35 мовних сегментах). В українській Вікіпедії знання про історію України містяться у тисячах статей.

Головними чинниками організації знань про історичний розвиток України у веб-енциклопедії «Вікіпедія» є такі: мова фіксації знань (кількість мовних та діалектних сегментів наближається до 300); вид документа-вікі-сторінки (файл, категорія, стаття) та його функціональне призначення визначають належність до певного простору назв Вікіпедії; ієрархічні зв'язки (місце вмісту сторінки в ієрархічній системі знань); часові, територіальні, тематичні, комбіновані та інші ознаки (за якими відбувається групування сторінок).

Тематичне упорядкування сторінок у Вікіпедії здійснено, переважно, шляхом категоризації. Менше значення має групування категорій і статей до порталів та групування назв сторінок у таблиці й списки. Ще менше значення має групування порталів і категорій у великі тематичні розділи.

Історичних українознавчих статей українського сегмента, що потребують першочергової уваги вікіпедистів та користувачів, що мають намір долучитися до наповнення й поліпшення

вмісту Вікіпедії, багато – тисячі. Вони зосереджені переважно в групі статей категорії «Незавершені статті з історії України».

Переваги Вікіпедії, зумовлені організацією знань та іншими засадничими її рисами, порівняно з традиційними друкованими енциклопедіями забезпечують подальше швидке зростання кількості її редакторів та читачів, поліпшення її вмісту і досягнення в майбутньому такого рівня, який мають найавторитетніші традиційні енциклопедичні видання.

Активне наповнення Вікіпедії історичними українознавчими знаннями є важливою ланкою сучасної вебізації цих знань в Україні. Воно стимулює наповнення інших електронних інформаційних ресурсів і зменшення бар'єрів для користувачів веб-простором, призводить до упорядкування веб-ресурсів за певними темами і популяризує їх, до появи країнознавчих знань тими мовами, якими раніше їх не існувало (ними не створювали, на них не перекладали). У цьому Україна не є унікальною. Така суспільно-історична тенденція виявляється у багатьох країнах. Вона є світовою, її прояв у країнах залежить від темпів інформатизації людства загалом і окремих його частин зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

1. Wikipedia: the free encyclopedia [Електронний ресурс англ. м.]. Досяжно: <http://en.wikipedia.org>
2. Вікіпедія: вільна енциклопедія [Електронний ресурс укр. м.]. Досяжно: <http://uk.wikipedia.org>
3. Вікімедіа Україна [Електронний ресурс укр. м.]. Досяжно: <http://ua.wikimedia.org>
4. Українознавство [Електронний ресурс укр. м.]. Досяжно: <http://www.ualogos.kiev.ua>
5. Wikimedia Toolserver [Електронний ресурс англ. м.]. <http://toolserver.org/~johang/2012.html#ukrainian>
6. Чирков О. А. Упорядкування знань з історії України за територіальною ознакою в українському сегменті Вікіпедії // 36-к наук. праць ННДІУВІ. – 2011. – Т. XXVII. – С. 347–353. Досяжно: <http://nrius.org.ua/images/book/27.pdf>
7. Чирков О. Розділ 7. Знання про минуле України у вільній енциклопедії – Вікіпедії // Українська земля і люди. Український етнос у світовому часопросторі. Колективна монографія. – Том 1. Від давнини до XIV ст. – К.: ННДІУВІ, 2011. – 676 с. – С. 621–656.
8. Чирков О. Розділ 6. Історія України XV–XVIII ст. у вільній енциклопедії – Вікіпедії // Українська земля і люди. Український етнос у світовому часопросторі. Колективна монографія. – Том 2. XV–XVIII ст. – К.: ННДІУВІ, 2012. – 735 с. – С. 612–704 [+19 с. додатку нумерованих].
9. Розділ 3. Публікації, що містять результати вивчення Вікіпедії як суспільного явища та її українознавчого вмісту // Наповнення Вікіпедії знаннями про українство: Збірник допоміжних матеріалів / Автор-упорядник Чирков О. А. – К.: ННДІУВІ, 2012. – 200 с. – С. 94–162.